

บทที่ 4

การไต่เกลี่ยข้อพิพาท

ในขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ของประเทศไทย

โดยที่วิธีระงับข้อพิพาท โดยการไต่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับความนิยมในหลายๆ ประเทศว่าสามารถช่วยระงับข้อพิพาทได้อย่างรวดเร็ว เป็นธรรม และประหยัด ซึ่งในประเทศไทยก็ได้ให้ความสนใจนำการไต่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้เพื่อนำไปสู่การตกลงระงับข้อพิพาทหรือการประนีประนอมยอมความ ซึ่งพบได้ในศาลยุติธรรม แต่ในศาลปกครอง และในขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม หรือ ก.พ.ค. ได้มีการนำการไต่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้หรือไม่ อย่างไร จะได้ศึกษาในรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การไต่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมและในศาลปกครอง

ในประเทศไทยจะพบการไต่เกลี่ยข้อพิพาทได้ในศาลยุติธรรมเท่านั้น โดยการไต่เกลี่ยในศาลยุติธรรมดังกล่าวมักจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง ทั้งคดีที่มีข้อพิพาทและไม่มีข้อพิพาท ดังนี้

4.1.1 การไต่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม

การไต่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง เช่น ขอดังผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ คดีบังคับตามสัญญาืม ซ้ำขาย แลกเปลี่ยน ให้ จำนอง จำน่า หนี้ ฟ้องหย่า เรียกค่าเลี้ยงดู และคดีละเมิด เป็นต้น และปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมได้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการไต่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ สำนักกระงับข้อพิพาท และศูนย์การไต่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลทั่วประเทศ โดยการไต่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีทนายความก็ได้ เนื่องจากอำนาจตัดสินใจอยู่ที่คู่พิพาทโดยตรง และผลของการไต่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นการยอมความ ถอนฟ้อง หรือให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ จะทำให้คดีที่ฟ้องร้องกันยุติลงไปด้วย

สำหรับการไต่เกลี่ยในห้องพิจารณาโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน และการไต่เกลี่ยตามระบบไต่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลนั้น มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21 ทวิ และกฎหมายจัดตั้งศาล กับระเบียบ

ของศาลกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของการไต่เถียงไว้ ส่วนในทางปฏิบัติในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไต่เถียงนั้นปฏิบัติได้ 2 ทาง คือ

(1) ศาลไต่เถียงเอง เป็นกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นฝ่ายเริ่มไต่เถียงเองในห้องพิจารณาหรือแนะนำชักชวนให้คู่ความส่งคดีเข้าสู่ระบบไต่เถียง

(2) คู่ความขอให้ศาลไต่เถียง มักเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนได้ดำเนินการไต่เถียงเองในห้องพิจารณาแล้ว แต่คู่ความตกลงกันไม่ได้ ต่อมาภายหลังคู่ความประสงค์จะให้ศาลไต่เถียงอีก จึงแถลงขอให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไต่เถียงหรือส่งคดีเข้าสู่ระบบไต่เถียง¹

การไต่เถียงมีทั้งกระทำในศาลชั้นต้น ในศาลอุทธรณ์ และในศาลฎีกา โดยในศาลชั้นต้นศาลจะทำการไต่เถียงโดยดำเนินการตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 20 ที่บัญญัติว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไต่เถียงให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทนั้น” ดังนั้น การไต่เถียงจึงกระทำได้ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดของการพิจารณาคดี²

4.1.2 ประเภทของคดีที่ไต่เถียงในศาลยุติธรรม

คดีที่อาจเข้าสู่ระบบการไต่เถียงข้อพิพาทของศาลยุติธรรม ได้แก่ คดีแพ่ง และคดีอาญา โดยคดีแพ่งอาจแยกได้เป็น คดีแพ่งทั่วไป คดีแรงงาน คดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัว และคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังต่อไปนี้

(ก) คดีแพ่งทั่วไป

คดีแพ่งที่เป็นฐานในการไต่เถียงข้อพิพาท ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 ซึ่งบัญญัติว่า

“ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้นๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเอง อาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไป นี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง”

ตามบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมาศาลด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบให้คู่ความ

¹ โชติช่วง ท้าววงศ์. (2548). การไต่เถียงข้อพิพาทในศาล. รวมบทความการไต่เถียงและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, โดยสำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 46.

² โชติช่วง ท้าววงศ์. เล่มเดิม. หน้า 47.

ตกลงกันในข้อพิพาท เนื่องจากในคดีแพ่งเป็นการพิพาทกันในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย คู่ความจึงอาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้เสมอ การให้โอกาสตัวความมาพบปะและทำความเข้าใจกัน จึงเป็นช่องทางให้คู่ความได้เจรจากัน โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยไกล่เกลี่ย โอกาสที่คู่ความจะตกลงกันได้ย่อมมีมากขึ้นและง่ายกว่าที่จะปล่อยให้คู่ความไปเจรจากตกลงกันเอง³ ซึ่งอำนาจของศาลในการสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเองนี้ หมายถึง การสั่งคู่ความเท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงพยานหรือบุคคลภายนอก แม้ว่าพยานหรือบุคคลภายนอกจะมีส่วนร่วมในคดีก็ตาม⁴

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 บัญญัติว่า

“ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทนั้น”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เป็นบทบัญญัติที่ต่อเนื่องมาจากมาตรา 19 กล่าวคือ เมื่อศาลออกหมายเรียกตัวความมาศาลตามมาตรา 19 และตัวความทั้งสองฝ่ายมาศาลตามหมายเรียกแล้ว ศาลย่อมมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทนั้น โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยไกล่เกลี่ย และบทบัญญัติดังกล่าวยังกำหนดช่วงเวลาให้ศาลทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปแล้วเพียงใดก็ตาม แต่ช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การไกล่เกลี่ยมากที่สุด คือ ในวันชี้แจงสถานะหรือวันนัดสืบพยานนัดแรก เนื่องจากเป็นกระบวนการเริ่มแรกที่ยังไม่มีการสืบพยาน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า

“เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไกล่เกลี่ยของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า โดยหลักการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการพิจารณาคดีอย่างหนึ่ง ที่จะต้องกระทำโดยเปิดเผย แต่บทบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจทำการไกล่เกลี่ยเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ กรณีจึงเป็นการกำหนดวิธีการไกล่เกลี่ยออกเป็นกรณีพิเศษ เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้เปิดเผย

³ โชติช่วง ท้าววงศ์. เล่มเดิม. หน้า 49.

⁴ ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2521). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 367.

ความต้องการที่แท้จริง หรือเปิดเผยข้อเท็จจริงบางประการที่ไม่ประสงค์ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรู้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ หรือคู่ความได้เจรจากันเองตามลำพังโดยไม่มีทนายความอยู่ด้วย

นอกจากศาลจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเองแล้ว ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่เป็นบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยก็ได้ ซึ่งเป็นการวางแผนให้เห็นว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการพิจารณาที่กฎหมายต้องการให้เกิดความสำเร็จได้อย่างเต็มที่ เพราะข้อพิพาทที่ตกลงกันด้วยการประนีประนอมจะเป็นข้อยุติที่ดีที่สุดสำหรับผู้ที่มีข้อพิพาท⁵

สำหรับการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 20 ทวิ ดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบ ได้แก่⁶

(1) การไกล่เกลี่ยโดยองค์คณะผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในห้องพิจารณาคดี

(2) การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล โดยผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และคดีที่สามารถเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้หลายวิธี เช่น การสอบถามความสมัครใจของคู่ความ การกำหนดให้การไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนก่อนการสืบพยาน และการกลั่นกรองคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยแต่ละศาลอาจใช้วิธีการแตกต่างกันตามความเหมาะสมของประเภทคดีแต่ละวิธีมีรายละเอียดดังนี้

ก. วิธีการสอบถามความสมัครใจของคู่ความสามารถทำได้ตั้งแต่มีการยื่นคำคู่ความ หรือในวันนัดครั้งแรกที่คู่ความมาศาล หากไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ศาลจะสืบพยานและพิพากษาคดีต่อไป ข้อดีของวิธีการนี้ คือ โอกาสที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จมีมาก เนื่องจากคู่ความมีความประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ย

ข. วิธีการกำหนดให้การไกล่เกลี่ยเป็นขั้นตอนก่อนสืบพยาน ศาลจะออกหมายนัดไกล่เกลี่ยโดยไม่สอบถามคู่ความก่อน หากคู่ความแจ้งว่าไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ย ศาลก็ไม่บังคับให้คู่ความไกล่เกลี่ยกัน ข้อดี คือ ทำให้คดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยมาก ส่วนข้อเสีย คือ หากคู่ความไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ยอาจไม่ให้ความร่วมมือโดยไม่มาศาลในวันนัดไกล่เกลี่ย หรือหากคู่ความมาศาลโอกาสที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จก็น้อย ดังนั้น วิธีการนี้เหมาะสำหรับคดีที่มีแนวโน้มการไกล่เกลี่ยสำเร็จสูง เช่น คดีเกี่ยวกับข้อพิพาททางการเงิน คดีทุนทรัพย์ไม่สูง หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เป็นต้น

⁵ อุดม เพ็ญพุ่ม. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1* ตอน 1. หน้า 145.

⁶ สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2549). *คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล*. หน้า 7.

ค. การกลั่นกรองคดีที่เข้าสู่การไต่ถาม ศาลจะมีหนังสือเชิญชวนคู่ความให้แสดงความประสงค์เกี่ยวกับการไต่ถาม โดยมีทางเลือกสองทาง ทางแรก คือ คู่ความประสงค์ที่จะเข้าสู่การไต่ถาม ส่วนทางที่สอง คือ คู่ความยังไม่ตัดสินใจเข้าสู่การไต่ถาม แต่จะต้องติดต่อกับศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทประจำศาล โดยเจ้าหน้าที่จะอธิบายถึงประโยชน์ของการไต่ถามและสอบถามข้อมูลจากคู่ความ หากคู่ความเห็นความสำคัญและตัดสินใจเข้าสู่การไต่ถาม ศูนย์ไต่ถามก็จะดำเนินการจัดเข้าสู่การไต่ถาม หากคู่ความไม่ประสงค์จะไต่ถามหรือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไต่ถามเห็นว่าคดีไม่ควรเข้าสู่ระบบไต่ถาม ก็จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสืบพยานต่อไป

(ข) คดีแรงงาน

ในคดีแรงงาน ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีแรงงาน กำหนดให้ การพิจารณาคดีเริ่มต้นโดยศาลไต่ถามให้คู่ความประนีประนอมยอมความกัน หากคู่ความตกลงกันไม่ได้ก็ให้ศาลดำเนินการกระบวนการพิจารณาไปตามปกติ⁷ คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแรงงานเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการจ้างแรงงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของนายจ้าง⁸

⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 38 บัญญัติว่า

“เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้ว ให้ศาลแรงงานไต่ถามให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน โดยให้ถือว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรเร่งรีบลงได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์กันต่อไป

ในการไต่ถามของศาลแรงงาน ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือเมื่อศาลแรงงานเห็นสมควร ศาลแรงงานจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าคู่ความเท่านั้นก็ได้

ในกรณีที่ศาลแรงงานได้ไต่ถามแล้ว แต่คู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ ก็ให้ศาลแรงงานดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไป”

⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 8 บัญญัติว่า

“ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในเรื่องต่อไปนี้

- (1) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงานหรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง
- (2) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมหรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน
- (3) กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมาย ว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
- (4) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ของคณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงาน

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า การไต่ถามคดีที่นายจ้างหรือลูกจ้างฟ้องเพิกถอนคำสั่งของพนักงานตรวจแรงงานนั้น ควรจะเป็นการไต่ถามคดีให้นายจ้างหรือลูกจ้างซึ่งเป็นโจทก์ได้ตกลงประนีประนอมกับพนักงานตรวจแรงงานซึ่งเป็นจำเลย โดยมีวัตถุประสงค์ให้พนักงานตรวจแรงงานแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งของตน โดยศาลจะต้องควบคุมและตรวจสอบให้การไต่ถามคดีเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย⁹

(ค) คดีครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดให้การไต่ถามคดีในคดีครอบครัว จะต้องคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โดยมาตรา 108 แห่งพระราชบัญญัตินี้กล่าวว่า บัญญัติให้ศาลต้องคำนึงถึงหลักการเพื่อประกอบดุลพินิจในการไต่ถามคดีครอบครัว ดังต่อไปนี้

(1) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(2) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่บุตรผู้เยาว์

รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ของคณะกรรมการอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือของคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

(5) คลื่นที่เกิดแต่มูลละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง สืบเนื่องจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน ทั้งนี้ ให้รวมถึงมูลละเมิดระหว่างลูกจ้างที่เกิดจากการทำงานในทางการที่จ้างด้วย

(6) ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานขอให้ศาลแรงงานชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน

(7) คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลแรงงาน

คดีตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน บัญญัติให้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ จะดำเนินการในศาลแรงงานได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้แล้ว”

⁹รัตนลักษณ์ นาดนิธธาดา. (2551). *การไต่ถามคดีปกครองโดยศาลปกครอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 22.

(3) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร คือ สิทธิที่จะได้รับการเขียนเขียนจากอีกฝ่ายหนึ่ง โดยได้อยู่ร่วมกับอีกฝ่ายหนึ่งตามโอกาสที่ควรจะได้

(4) มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและบุตร

ในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีหย่า ในขั้นตอนแรก ศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความกลับคืนดีกัน (Reconciliation) หมายถึง การส่งเสริมและแนะนำ โดยมีจุดมุ่งหมายให้คู่สมรสที่บาดหมางกันกลับมามีความสัมพันธ์ที่ดีกันอีกครั้ง แต่กรณีที่ศาลไม่ควรไกล่เกลี่ยให้คู่ความกลับคืนดีกัน คือ กรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งฟ้องให้ศาลมีคำพิพากษาให้หย่า เนื่องจากถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายหรือหมิ่นประมาทอย่างร้ายแรง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (3) กรณีที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่า เนื่องจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งเกินกว่าหนึ่งปีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) หรือกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่า เนื่องจากสมรรถไยแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขตลอดมาเกินสามสิบปีหรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งศาลเกินสามปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4/2) หากไม่สามารถให้คู่กรณีกลับคืนดีกันได้ ศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกัน (Conciliation) ตามหลักที่ว่า หากไม่สามารถรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด¹⁰

(ง) คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 หมวด 3 ข้อ 27 กำหนดว่า ภายใต้บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 183 และ 183 ทวิ ก่อนมีการสืบพยานศาลอาจสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาล เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินคดี เช่น ไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความหรือนำวิธีการอนุญาโตตุลาการมาใช้

กระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลทรัพย์สินฯ ปฏิบัติเช่นเดียวกับศาลอื่น โดยไม่ว่ากระบวนการพิจารณาดำเนินไปแล้วเพียงใด ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน อธิบดี หรือรองอธิบดี ด้วยความสมัครใจของคู่ความทุกฝ่ายอาจสั่งให้ส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยได้ แต่หากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน อธิบดี หรือรองอธิบดีเห็นว่าการไกล่เกลี่ยอาจทำให้ดำเนินคดีล่าช้าหรือหยุดชะงัก ก็อาจใช้ดำเนินกระบวนการพิจารณาไปพร้อมกับการไกล่เกลี่ยก็ได้

¹⁰ ปัทมา เค้าสังข์ทอง. (2544). การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว : ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 203-204. อ้างใน รตนลักษณ์ นานนิตินา. เล่มเดิม. หน้า 23.

คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยแล้ว ให้ตั้งสำนวนไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากสำนวนหลัก และกระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินการเป็นการลับ โดยไม่มีการบันทึกรายละเอียดของการไกล่เกลี่ยไว้ทั้งในรูปแบบลายลักษณ์อักษรหรือในรูปแบบของการใช้อีเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เว้นแต่คู่ความจะตกลงให้มีการบันทึกได้ กระบวนการพิจารณาตามความประสงค์ของคู่ความ และให้เจ้าหน้าที่เก็บสำนวนที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ไปทำลายภายใน 7 วันนับแต่วันที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีคำสั่งส่งสำนวนหลักคืน¹¹

(จ) คดีอาญา

ความผิดอาญานั้นมีทั้งความผิดอันยอมความได้และความผิดอันยอมความไม่ได้สำหรับความผิดอันยอมความได้ เมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องจะระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2)

กรณีที่จะทำการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาจะมีเฉพาะคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้มีทั้งกรณีที่ยาญกรเป็นโจทก์ฟ้องคดีด้วยตนเอง และกรณีที่ผู้เสียหายร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนแล้วพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี หากสามารถตกลงกันได้ ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้องแล้วแต่กรณี¹² ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคดีอาญาที่ยอมความได้ เช่น

(1) ความผิดต่อเสรีภาพที่ยอมความกันได้ ได้แก่

ก. ข่มขืนใจผู้อื่น ให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใดโดยทำให้เกิดความกลัว¹³

ข. หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น โดยไม่ทำให้ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตาย หรือบาดเจ็บสาหัส¹⁴

ค. กระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง ไม่ถึงแก่ความตายหรือได้รับบาดเจ็บสาหัส¹⁵

ง. ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ยอมความได้ทั้งหมด¹⁶

จ. ความผิดฐานหมิ่นประมาท ยอมความได้ทั้งหมด¹⁷

¹¹ รัตนลักษณ์ นานนิติธาดา. เล่มเดิม. หน้า 24-25.

¹² รัตนลักษณ์ นานนิติธาดา. เล่มเดิม. หน้า 25.

¹³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 วรรคแรก.

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก.

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 311 วรรคแรก.

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 322-324.

ฉ. ความผิดฐานถือโกง ขอมความกันได้ทั้งหมดยกเว้นความผิดฐานถือโกง โดยแสดงตนเป็นคนอื่นหรืออาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกล่อลวงซึ่งเป็นเด็กหรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกล่อลวง¹⁸

ช. ความผิดฐานโกงนี้ขอมความได้ทั้งหมด¹⁹

ซ. ความผิดฐานยักยอก ขอมความกันได้ทั้งหมด²⁰

ณ. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ที่ขอมความได้ ได้แก่ การทำให้เสียทรัพย์ของบุคคลธรรมดา²¹

ญ. ความผิดฐานบุกรุก²² เว้นแต่ บุกรุกเข้าไปทำร้ายร่างกาย บุกรุกมีอาวุธ และบุกรุกในเวลากลางคืนจะขอมความไม่ได้²³ เป็นต้น

สำหรับการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลอาญา ในศาลอาญากรุงเทพใต้ได้มีการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทขึ้น โดยคดีที่จะเข้าสู่ศูนย์ใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทมี 6 ประเภท²⁴ คือ

- (1) คดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องตนเอง
- (2) คดีความผิดต่อส่วนตัว
- (3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1
- (4) คดีเกี่ยวพันทางญาติ
- (5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท
- (6) คดีที่ศาลเห็นสมควร

โดยในกระบวนการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทจะไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาและอำนาจในการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาทของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรม

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-328.

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343.

¹⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349-350.

²⁰ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352-355.

²¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358-359.

²² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362-364.

²³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365.

²⁴ ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549

เป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นไต่สวนถือเป็นความลับ คู่ความสามารถขอคัดถ่าย หรืออ้างในชั้นพิจารณาไม่ได้²⁵

สำหรับกระบวนการไต่สวนข้อพิพาทจะสิ้นสุดลงเมื่อคดีสามารถตกลงกันได้ หรือศาลมีคำสั่งให้ยุติการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป หรือผู้ทรงคุณวุฒิในการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท เห็นว่าคดีไม่สามารถยุติได้ด้วยวิธีการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถอนตัวจากการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท หรือคู่ความสามารถระงับข้อพิพาทกันได้โดยวิธีอื่น²⁶

4.1.3 ผลการไต่สวนในศาลยุติธรรม

เมื่อการไต่สวนในศาลยุติธรรมประสบความสำเร็จ คู่ความสามารถตกลงยุติข้อพิพาท กันได้ 2 วิธี

วิธีที่หนึ่ง ตกลงยุติข้อพิพาทโดยทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล โดยไม่ถอนฟ้อง หากศาลเห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ศาลจะพิพากษาตามยอมและคำพิพากษตามยอมเป็นอันถึงที่สุด ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ คำพิพากษตามยอม เว้นแต่ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล หรือละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือมิได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ²⁷

การทำสัญญาประนีประนอมในศาล สามารถทำได้เฉพาะในคดีแพ่งเท่านั้น สำหรับในคดีอาญา ฝ่ายผู้เสียหายหรือโจทก์อาจถอนฟ้องหรือถอนคำร้องทุกข์ แล้วแต่กรณี ซึ่งจะทำให้สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับไป²⁸

วิธีที่สอง คู่ความฝ่ายโจทก์อาจถอนฟ้องคดีออกจากสารบบความได้²⁹ ซึ่งศาลจะอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

(1) กรณีที่จำเลยยังไม่ยื่นคำให้การ ศาลจะอนุญาตให้ถอนฟ้องเสมอ จะใช้ดุลพินิจหรือไม่อนุญาตไม่ได้

²⁵ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 ข้อ 18.

²⁶ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไต่สวนและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 ข้อ 28.

²⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138.

²⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2).

²⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 175.

(2) กรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว โดยหลักศาลจะต้องฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอคัดก่อนเพื่อประกอบดุลพินิจของศาล แต่ในกรณีที่มิใช่ข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความในศาล ศาลจะต้องอนุญาตให้ถอนฟ้องเสมอ เหมือนกรณีที่โจทก์ถอนฟ้องก่อนที่จำเลยยื่นคำให้การ

ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หากฝ่ายจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามาตามยอม อีกฝ่ายหนึ่งสามารถบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องฟ้องใหม่ แต่การถอนฟ้องหากฝ่ายจำเลยไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ประนีประนอมยอมความกัน อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลเป็นคดีใหม่ภายในอายุความนับแต่วันที่สิทธิเรียกร้องเกิดขึ้น

กรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ประสบความสำเร็จ คดีจะกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลตามปกติ กรณีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลเป็นผู้ดำเนินการ ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะส่งสำนวนกลับสู่ผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป³⁰

4.1.4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลปกครอง

ในปัจจุบัน ศาลปกครองไทยยังไม่มีนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทางปกครองมาใช้ แต่มีการนำการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่น เช่น การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ การระงับข้อพิพาทโดยการอุทธรณ์หรือร้องเรียนภายในฝ่ายปกครอง และการประนีประนอมยอมความทางปกครอง มาใช้ ดังนี้

(1) การตกลงให้มีการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีมาตรา 15³¹ แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยให้มีการตกลงนำข้อพิพาทไปให้อนุญาโตตุลาการชี้ขาดได้แม้จะเป็นสัญญาทางปกครอง³²

(2) ในเรื่องการระงับข้อพิพาทโดยการอุทธรณ์หรือร้องเรียนในฝ่ายปกครอง ในเรื่องเกี่ยวกับนิติกรรมทางปกครองฝ่ายเดียวนั้น ในประเทศไทยนอกจากจะมีกฎหมายเฉพาะแล้วยังบังคับไว้เป็นหลักทั่วไปในมาตรา 44 วรรคหนึ่ง³³ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 โดยกฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้ประชาชนได้รับความสะดวก รวดเร็ว จากระบบการควบคุมภายในฝ่ายปกครอง แต่ในทางปฏิบัติยังต้องศึกษาว่าหลักดังกล่าวบรรลุดัตุประสงค์

³⁰ รัตนลักษณ์ นานนิตธาดา. เล่มเดิม. หน้า 27.

³¹ มาตรา 15 ในสัญญาระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนไม่ว่าเป็นสัญญาทางปกครองหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาอาจตกลงให้ใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทได้ และให้สัญญาอนุญาโตตุลาการดังกล่าวมีผลผูกพันคู่สัญญา

³² ประสาท พงษ์สุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 486.

³³ มาตรา 44 ภายใต้งบบังคับมาตรา 48 ในกรณีคำสั่งทางปกครองไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขึ้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

หรือไม่ เพราะหลักดังกล่าวกลับกลายเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญในการนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลปกครอง เนื่องจากการอุทธรณ์กลายเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองประเภทหนึ่ง³⁴

(3) การประนีประนอมยอมความทางปกครอง และการไกล่เกลี่ยทางปกครอง นับเป็นสิ่งที่กฎหมายว่าด้วยคดีปกครองของไทยมีจุดอ่อนมากที่สุด เพราะไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองกล่าวไว้ว่า ศาลมีอำนาจไกล่เกลี่ยคู่กรณีให้ตกลงกันและเมื่อมีการทำความตกลงประนีประนอมยอมความกันให้ศาลพิพากษาตามยอมได้ก็ตาม แต่ที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งเป็นผู้พิจารณาเรียงระเบียบดังกล่าวเห็นว่ายังไม่สมควรกำหนดไว้ในขณะนั้น ในปัจจุบันในศาลปกครองมีการปฏิบัติไปตามรูปเรื่อง อาทิเช่น หากคู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันเองหรือศาลไกล่เกลี่ยให้ประนีประนอมกัน ผู้ฟ้องคดีอาจขอถอนคำฟ้องหรือถ้าผู้ถูกฟ้องคดียอมเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ถูกฟ้อง หรือยอมชำระเงิน หรือปฏิบัติตามที่ผู้ฟ้องคดีมีคำขอ ศาลก็สามารถสั่งยุติการพิจารณาและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ เพราะวัตถุแห่งคดีหมดสิ้นไป³⁵

4.2 ขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ของคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 และกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551 และกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ไว้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ขั้นตอนการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

(ก) ผู้มีสิทธิอุทธรณ์และผู้มีอำนาจวินิจฉัยอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือนผู้ถูกลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 88) หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 110 (1) (3) (5) (6) (7) และ (8)³⁶ โดยในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ก.พ.ค. จะพิจารณาวินิจฉัยเองหรือจะตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ.ค.

(ข) เหตุแห่งการอุทธรณ์ มีดังต่อไปนี้

- 1) ถูกลงโทษภาคทัณฑ์
- 2) ถูกลงโทษตัดเงินเดือน

³⁴ ประสาท พงษ์สุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 486.

³⁵ ประสาท พงษ์สุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 486-487.

³⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 114.

3) ถูกลงโทษลดเงินเดือน

4) ถูกลงโทษปลดออก

5) ถูกลงโทษไล่ออก³⁷

6) ถูกสั่งให้ออกจากการดำรงตอไปนี้³⁸

ก. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดเจ็บป่วยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้โดยสม่ำเสมอ

ข. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 36 ก. (1) หรือ (3) หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 36 ข. (1) (3) (6) หรือ (7)

ค. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการ

ง. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ถ้าให้ผู้นั้นรับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ

จ. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีกรณีถูกสอบสวนว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงตามมาตรา 93 และผลการสอบสวนไม่ได้ความแน่ชัดพอที่จะพึงลงโทษตามมาตรา 97 วรรคหนึ่ง แต่มีมลทินหรือมัวหมองในกรณีที่ถูกสอบสวน ถ้าให้รับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ

ฉ. เมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษหรือต้องรับโทษจำคุกโดยคำสั่งของศาลซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษปลดออกหรือไล่ออก

(ค) รูปแบบและระยะเวลาในการอุทธรณ์

การคำขอหรือคำร้องต่อ ก.พ.ค. ในกระบวนการพิจารณาของ ก.พ.ค. ให้ทำเป็นหนังสือ เว้นแต่ ก.พ.ค. จะอนุญาตให้ทำด้วยวาจา ในกรณีเช่นนี้ให้ ก.พ.ค. พิจารณาจดแจ้งข้อความนั้นไว้ในรายงานกระบวนการ³⁹ และผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ภายในสามสิบวันนับวันทราบหรือถือว่าทราบคำสั่งการอุทธรณ์⁴⁰

³⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 88.

³⁸ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 110.

³⁹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 8.

⁴⁰ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 114.

(ง) วิธีพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ มีสาระสำคัญดังนี้

วิธีพิจารณาใช้ระบบได้ส่วน ในกรณีที่กฎหมายหรือระเบียบวิธีพิจารณาอุทธรณ์มิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง⁴¹ และผู้อุทธรณ์ต้องเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และที่กำหนดไว้ในกฎ ก.พ.ค.⁴² ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนพิจารณาการรับหรือไม่รับอุทธรณ์นั้น กรรมการเจ้าของสำนวน อาจกำหนดประเด็นให้นิติกรผู้รับผิดชอบสำนวนวิเคราะห์และพิจารณาทำความเข้าใจเสนอองค์คณะวินิจฉัยเพื่อพิจารณาสั่งรับหรือไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา⁴³

2) ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริง

ก. การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ คำคัดค้านคำแก้อุทธรณ์และคำแก้อุทธรณ์เพิ่มเติม กล่าวคือ เมื่อกรรมการเจ้าของสำนวนเห็นว่าป็นอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ให้มีคำสั่งให้คู่กรณีในอุทธรณ์ทำคำแก้อุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำสั่ง⁴⁴ เมื่อคู่กรณีในอุทธรณ์ยื่นคำแก้อุทธรณ์แล้ว ให้กรรมการเจ้าของสำนวนส่งสำเนาคำแก้อุทธรณ์พร้อมทั้งพยานหลักฐานไปยังผู้อุทธรณ์ เพื่อให้คัดค้านหรือยอมรับคำแก้อุทธรณ์ หรือพยานหลักฐานที่คู่กรณีในอุทธรณ์ยื่นต่อกรรมการเจ้าของสำนวน หากผู้อุทธรณ์ประสงค์จะคัดค้านคำแก้อุทธรณ์ ให้ทำคำคัดค้านคำแก้อุทธรณ์ยื่นต่อกรรมการเจ้าของสำนวนภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับสำเนาคำแก้อุทธรณ์ หรือกรณีผู้อุทธรณ์ไม่ประสงค์จะทำคำคัดค้านคำแก้อุทธรณ์ แต่ประสงค์จะให้พิจารณาอุทธรณ์ต่อไป ให้แจ้งเป็นหนังสือให้ทราบภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย หากผู้อุทธรณ์ไม่ดำเนินการให้กรรมการเจ้าของสำนวนส่งจำหน่ายอุทธรณ์จากสารบบความก็ได้⁴⁵ และให้กรรมการเจ้าของสำนวนส่งสำเนาคำคัดค้านคำแก้อุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์ให้คู่กรณีในอุทธรณ์ยื่นคำแก้อุทธรณ์เพิ่มเติมตามจำนวนที่กำหนดภายใน 15 วันนับแต่วันที่รับสำเนาคำคัดค้านคำแก้อุทธรณ์หรือภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งหากพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วหรือเมื่อคู่กรณีในอุทธรณ์ยื่นคำแก้อุทธรณ์เพิ่มเติม และกรรมการเจ้าของสำนวนเห็นว่าเรื่องอุทธรณ์มีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะพิจารณาหรือมีคำวินิจฉัยชี้ขาดได้แล้ว ให้จัดทำบันทึกสรุปสำนวน

⁴¹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 5.

⁴² กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 22.

⁴³ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 48 และข้อ 49.

⁴⁴ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 51.

⁴⁵ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 55.

พร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเรื่องทั้งหมดเสนอองค์คณะวินิจฉัย เพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป⁴⁶

ข. การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น⁴⁷ เช่น เรียกให้ผู้อุทธรณ์ คู่กรณีในอุทธรณ์มาให้ถ้อยคำหรือจัดส่งพยานหลักฐาน เรียกหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้ความเห็นหรือส่งผู้แทนมาชี้แจง ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำและจัดส่งพยานหลักฐาน ตลอดจนตรวจอาคารและสถานที่ เป็นต้น

(3) ขั้นตอนการนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก ได้แก่

ก. เมื่อองค์คณะวินิจฉัยได้รับสำนวนจากกรรมการเจ้าของสำนวนแล้ว หากเห็นว่าไม่มีกรณีที่จะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ให้มีคำสั่งกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงในเรื่องนั้น แจ้งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบวัน⁴⁸

ข. เมื่อกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ให้กรรมการเจ้าของสำนวนส่งสรุปสำนวนให้นิติกรผู้แถลง (ถ้ามี) เพื่อจัดทำคำแถลงโดยเร็ว และเมื่อจัดทำคำแถลงเสร็จแล้วให้องค์คณะวินิจฉัยกำหนดวันนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก⁴⁹

ค. องค์คณะวินิจฉัยกำหนดวันนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรกเมื่อกรรมการเจ้าของสำนวนได้พิจารณาแล้วเห็นว่า มีข้อเท็จจริงเพียงพอสามารถมีคำวินิจฉัยชี้ขาดได้แล้ว ให้จัดทำบันทึกเสนอองค์คณะวินิจฉัยพิจารณา⁵⁰ ให้จัดส่งบันทึกสรุปสำนวนของกรรมการเจ้าของสำนวนที่ได้ดำเนินการสรุปข้อเท็จจริงจากคำอุทธรณ์ พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องของผู้อุทธรณ์และคู่กรณีในอุทธรณ์ ให้แก่คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ก่อนวันนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก⁵¹

(4) ขั้นตอนการทำคำวินิจฉัยและคำสั่ง มีดังนี้

ก. นัดประชุมพิจารณาวินิจฉัย⁵²

ข. จัดทำคำวินิจฉัย⁵³ ประกอบด้วย ชื่อผู้อุทธรณ์ ชื่อคู่กรณีในอุทธรณ์ สรุปอุทธรณ์และคำขอของผู้อุทธรณ์ สรุปคำแก้อุทธรณ์ ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย คำวินิจฉัยแต่ละประเด็นพร้อมทั้งเหตุผล และสรุปคำวินิจฉัยที่กำหนด ให้คู่กรณีปฏิบัติหรือดำเนินการต่อไป

⁴⁶ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 57.

⁴⁷ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 59 และข้อ 63.

⁴⁸ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 69 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

⁴⁹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 70.

⁵⁰ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 66 และข้อ 67.

⁵¹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 76 วรรคหนึ่ง.

⁵² กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 84.

ค. การพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้องค์คณะวินิจฉัยมีคำวินิจฉัยดังนี้⁵⁴ คือ ไม่รับอุทธรณ์ ยกอุทธรณ์ ให้แก้ไขหรือยกเลิกคำสั่งลงโทษหรือคำสั่งให้ออกจากราชการ ทำให้ความเห็นแย้ง⁵⁵ กำหนดระยะเวลาการพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายใน 120 วัน⁵⁶

(จ) ผลบังคับของคำวินิจฉัยอุทธรณ์

เมื่อ ก.พ.ค. พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์แล้วให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยภายใน 30 วันนับแต่วันที่ ก.พ.ค. มีคำวินิจฉัย หากผู้บังคับบัญชาไม่ปฏิบัติถือว่าเป็นการจงใจละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น⁵⁷ กรณีที่ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของ ก.พ.ค. ให้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดภายใน 90 วันนับแต่วันที่ทราบ หรือถือว่าทราบคำวินิจฉัยของ ก.พ.ค.⁵⁸

⁵³ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 85.

⁵⁴ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 86.

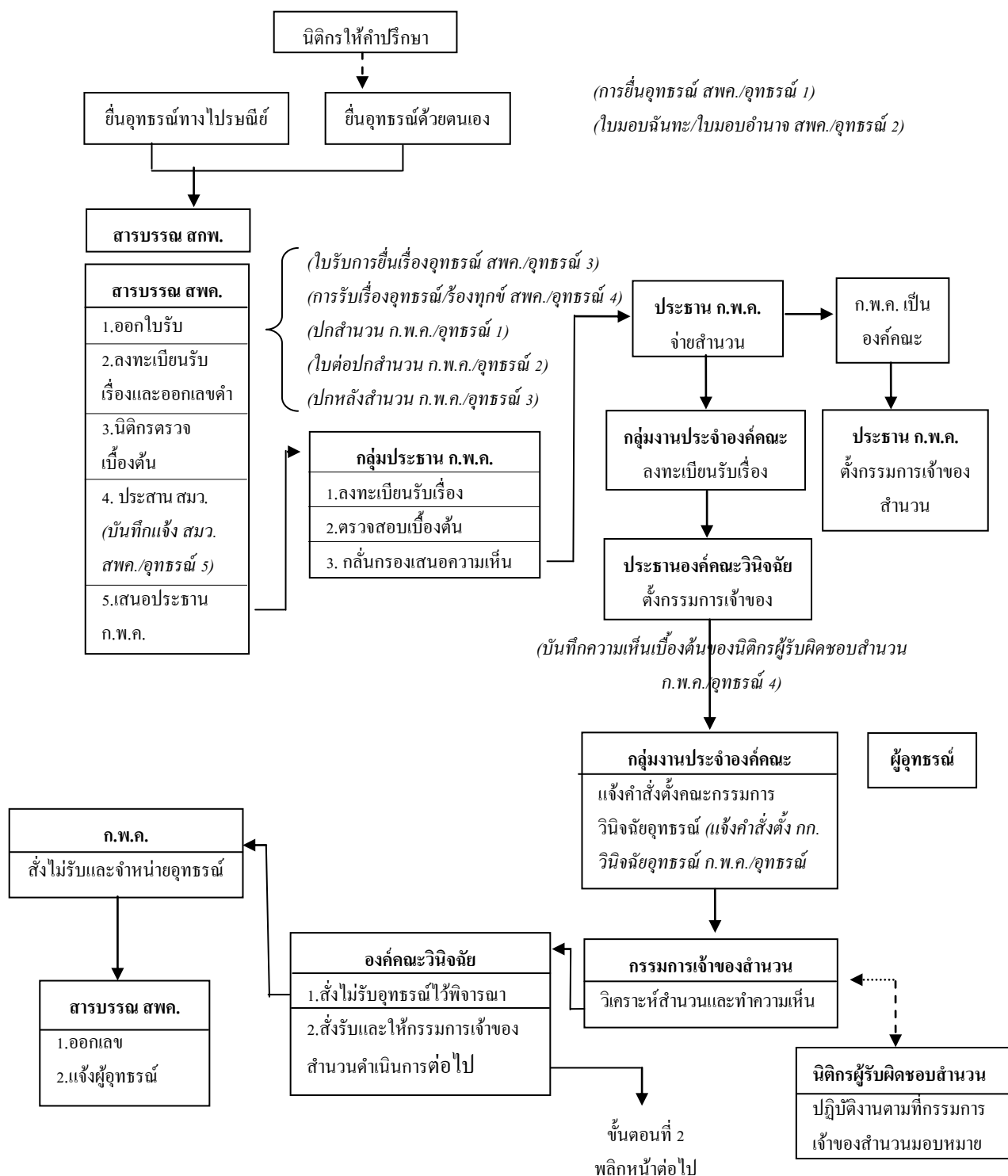
⁵⁵ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 87.

⁵⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 118 และกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551, ข้อ 91.

⁵⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 116 วรรคสาม.

⁵⁸ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 116 วรรคสอง.

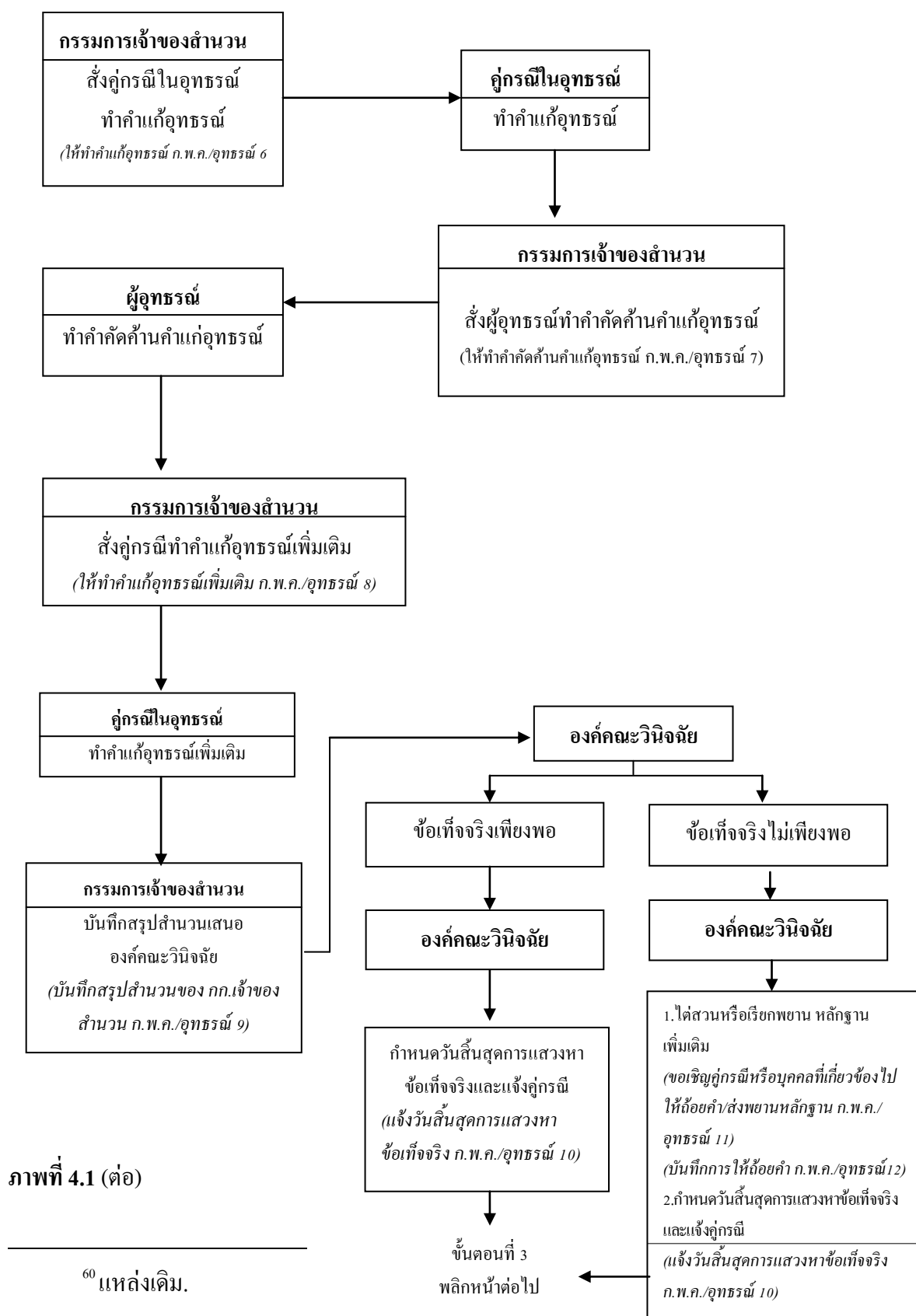
ขั้นตอนที่ 1 การรับ/ไม่รับอุทธรณ์⁵⁹

ภาพที่ 4.1 กระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค.

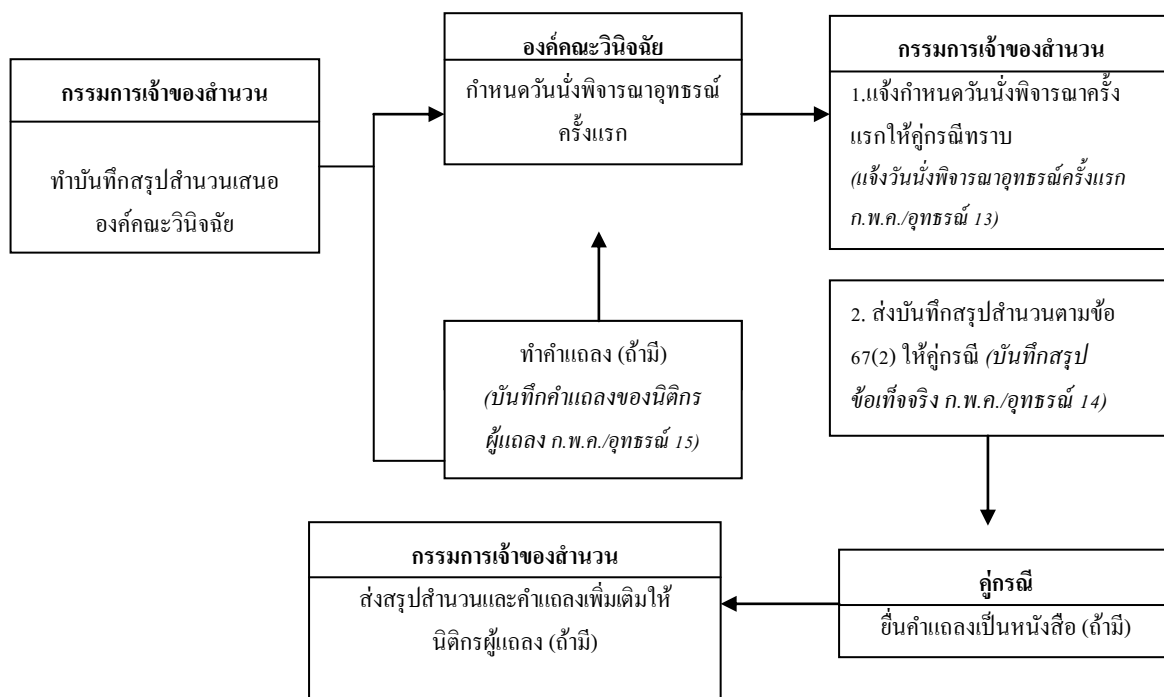
⁵⁹ www.ocsc.go.th. กระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2556.

ขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาข้อเท็จจริง⁶⁰

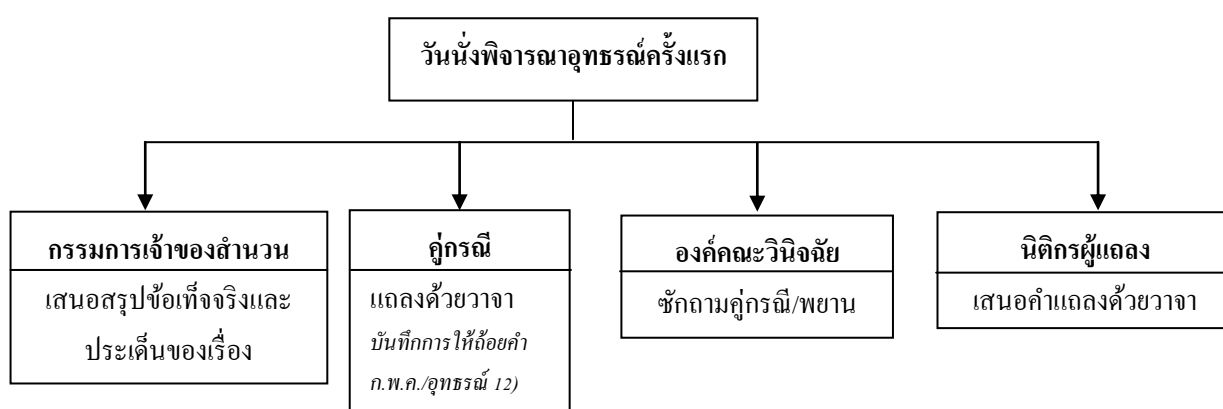

ขั้นตอนที่ 3 การนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก⁶¹

3.1 ก่อนวันนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก

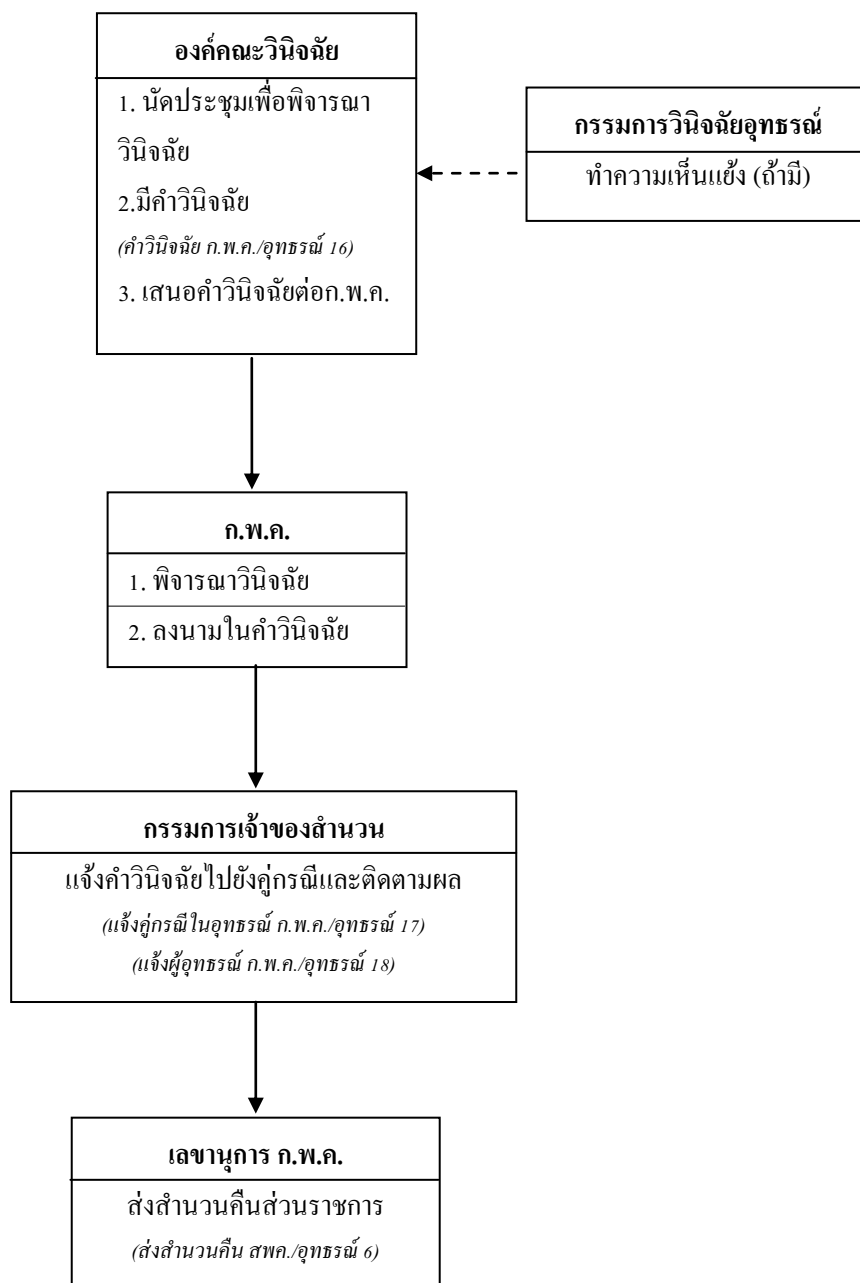
3.2 วันนั่งพิจารณาอุทธรณ์ครั้งแรก

ภาพที่ 4.1 (ต่อ)

⁶¹ แหล่งเดิม.

ขั้นตอนที่ 4 การทำคำวินิจฉัย⁶²

ภาพที่ 4.1 (ต่อ)

⁶² แหล่งเดิม.

4.2.2 ขั้นตอนการร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม

(ก) ผู้มีสิทธิร้องทุกข์และผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์

ผู้มีสิทธิร้องทุกข์ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ผู้มีความคับข้องใจอันเกิดจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชาและเป็นกรณีที่ไม้อาจอุทธรณ์ได้ตามหมวด 9 การอุทธรณ์ ได้⁶³ โดยผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปจากผู้เป็นเหตุให้ร้องทุกข์⁶⁴ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาผู้เป็นเหตุให้ร้องทุกข์ เป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรี เจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี ให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค.⁶⁵ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการให้การบริหารทรัพยากรบุคคลมีความเป็นกลางทางการเมืองตามมาตรา 42 (5)

(ข) เหตุแห่งการร้องทุกข์

การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชาซึ่งทำให้เกิดความคับข้องใจ อันเป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์นั้น ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้⁶⁶

- 1) ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการนั้น หรือโดยไม่สุจริต
- 2) เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดขึ้นเกินสมควร
- 3) เป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ
- 4) ประวิงเวลา หรือหน่วงเหนี่ยวการดำเนินการบางอย่างอันเป็นเหตุให้เสียสิทธิหรือไม่ได้รับสิทธิประโยชน์อันพึงมีพึงได้ในเวลาอันสมควร
- 5) ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติอื่นใดที่ไม่เป็นไปตามระบบคุณธรรมตามมาตรา 42

(ค) รูปแบบและระยะเวลาในการร้องทุกข์

การร้องทุกข์ให้ร้องได้สำหรับตนเองเท่านั้น จะร้องทุกข์สำหรับผู้อื่นไม่ได้ และให้ทำคำร้องทุกข์เป็นหนังสือยื่นต่อผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบเหตุแห่งการร้องทุกข์ตามข้อ 7 โดยคำร้องทุกข์ให้ใช้ถ้อยคำสุภาพและอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังนี้

⁶³ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 122.

⁶⁴ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 20.

⁶⁵ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 31.

⁶⁶ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 7.

- 1) ชื่อ ตำแหน่ง สังกัด และที่อยู่สำหรับการติดต่อเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของผู้ร้องทุกข์
- 2) การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์
- 3) ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ผู้ร้องทุกข์เห็นว่าเป็นปัญหาของเรื่องร้องทุกข์
- 4) คำขอของผู้ร้องทุกข์
- 5) ลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ หรือผู้ได้รับมอบหมายให้ร้องทุกข์แทน กรณีที่จำเป็น

ตามข้อ 10⁶⁷

(ง) วิธีพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์

1) ขั้นตอนก่อนการร้องทุกข์ตามกฎหมาย ก.พ.ค.

ก่อนการร้องทุกข์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นระหว่างกัน ควรจะได้ปรึกษาหารือทำความเข้าใจกัน ฉะนั้นเมื่อข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีความคับข้องใจอันเกิดจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อตนของผู้บังคับบัญชา หากแสดงความประสงค์จะปรึกษาหารือกับผู้บังคับบัญชา ให้ผู้บังคับบัญชานั้นให้โอกาสและรับฟัง หรือสอบถามเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นทางแห่งการทำความเข้าใจและแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นต้น⁶⁸ ถ้าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้มีความคับข้องใจนั้น ไม่ประสงค์จะปรึกษาหารือ หรือปรึกษาหารือแล้วไม่ได้รับคำชี้แจงหรือได้รับคำชี้แจงแล้วไม่เป็นที่พอใจ ก็ให้ร้องทุกข์ตามกฎหมาย ก.พ.ค. นี้⁶⁹

2) ขั้นตอนรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์

ก. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากผู้บังคับบัญชาและกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ ให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ มีอำนาจไม่รับเรื่องร้องทุกข์⁷⁰

ข. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี กรรมการเจ้าของสำนวนอาทักหนาคณะบดีให้พนักงานผู้รับผิดชอบสำนวนวิเคราะห์และพิจารณาทำความเข้าใจเสนอในเบื้องต้นประกอบการพิจารณาขององค์คณะวินิจฉัยเพื่อพิจารณาสั่งรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณา⁷¹

⁶⁷ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 8

⁶⁸ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 6 วรรคหนึ่ง.

⁶⁹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 6 วรรคสอง.

⁷⁰ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 25.

⁷¹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 41.

3) ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริง

ก. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากผู้บังคับบัญชาและกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. เมื่อผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์ได้รับคำร้องทุกข์แล้ว ให้มีหนังสือแจ้งพร้อมส่งสำเนาคำร้องทุกข์ให้ผู้บังคับบัญชาที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์ทราบโดยเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์นั้นส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และคำชี้แจงของตน (ถ้ามี) ให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์ประกอบการพิจารณาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือร้องทุกข์⁷² ในกรณีจำเป็นและสมควร อาจจะขอเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม รวมทั้งคำชี้แจงจากหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ ห้างหุ้นส่วน บริษัท ข้าราชการ หรือบุคคลใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาได้⁷³

ข. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี เมื่อได้มีการส่งรับคำร้องทุกข์ไว้พิจารณาแล้ว ให้กรรมการเจ้าของสำนวนมีคำสั่ง ให้คู่กรณีในการร้องทุกข์ทำคำแก้คำร้องทุกข์ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำสั่งหรือภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยส่งสำเนาคำร้องทุกข์และสำเนาหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปให้ด้วย⁷⁴ ในกรณีจำเป็นและสมควร ให้กรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์มีอำนาจดำเนินการ แสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 117 มาใช้บังคับโดยอนุโลม⁷⁵

4) ขั้นตอนการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์

ก. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากผู้บังคับบัญชาและกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. การพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ ให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์พิจารณาจาก เรื่องราวการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติต่อผู้ร้องทุกข์ของผู้บังคับบัญชาที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์⁷⁶ ในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ขอแสดงการณ์ด้วยวาจา หากผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์เห็นว่าเหตุแห่งการ แสดงการณ์ด้วยวาจาไม่จำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัยร้องทุกข์ จะไม่ให้แสดงการณ์ด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกเหตุผลไว้ด้วย⁷⁷

⁷² กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 22.

⁷³ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 23.

⁷⁴ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 44 วรรคหนึ่ง.

⁷⁵ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 48.

⁷⁶ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 23 วรรคหนึ่ง.

⁷⁷ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 23 วรรคสอง.

ข. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี ในกรณีที่กรรมการเจ้าของสำนวนพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้มาจากคำร้องทุกข์ คำแก้คำร้องทุกข์ เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเรื่องนั้น และข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม (ถ้ามี) แล้วเห็นว่า มีข้อเท็จจริงเพียงพอต่อการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์นั้นแล้ว ให้จัดทำบันทึกสรุปสำนวนของกรรมการเจ้าของสำนวน⁷⁸ เสนอองค์คณะวินิจฉัย ต่อไป⁷⁹

(4) ขั้นตอนประชุมพิจารณาเรื่องร้องทุกข์

กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี ให้องค์คณะวินิจฉัยจัดให้มีการประชุมพิจารณาเรื่องร้องทุกข์อย่างน้อยหนึ่งครั้ง เพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสมาแถลงด้วยวาจาต่อหน้าองค์คณะวินิจฉัย เว้นแต่ในกรณีที่องค์คณะวินิจฉัยเห็นว่าเรื่องร้องทุกข์นั้นมีข้อเท็จจริงชัดเจนเพียงพอต่อการพิจารณาวินิจฉัยแล้ว หรือมีประเด็นวินิจฉัยไม่ซับซ้อน และการมาแถลงด้วยวาจาไม่จำเป็นแก่การพิจารณาวินิจฉัย ร้องทุกข์ จะให้งดการแถลงด้วยวาจาเสียก็ได้⁸⁰ ในกรณีที่มีการประชุมและให้มีการแถลงด้วยวาจา ให้กรรมการเจ้าของสำนวนแจ้งกำหนดวันประชุมพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ทั้งส่งสรุปคำร้องทุกข์และสรุปคำแก้คำร้องทุกข์ ตลอดจนสรุปข้อเท็จจริงที่กรรมการเจ้าของสำนวนแสวงหาเพิ่มเติม (ถ้ามี) ให้แก่คู่กรณีทราบล่วงหน้าก่อนวันประชุมพิจารณาไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน⁸¹

(5) ขั้นตอนการทำคำวินิจฉัย

คำวินิจฉัยในเรื่องร้องทุกข์ อย่างน้อยต้องประกอบด้วย⁸² (1) ชื่อผู้ร้องทุกข์ (2) ชื่อคู่กรณีในการร้องทุกข์ (3) สรุปคำร้องทุกข์และคำขอของผู้ร้องทุกข์ (4) สรุปคำแก้คำร้องทุกข์ (5) ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย (6) คำวินิจฉัยผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์พร้อมทั้งเหตุผล (7) สรุปคำวินิจฉัยหรือคำสั่งที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติหรือดำเนินการต่อไป และ (8) ข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้น (ถ้ามี)

⁷⁸ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 49 วรรคหนึ่ง.

⁷⁹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 49 วรรคสอง.

⁸⁰ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 51 วรรคหนึ่ง.

⁸¹ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 51 วรรคสอง.

⁸² กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 16.

ก. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากผู้บังคับบัญชาและกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. ผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์มีอำนาจยกคำร้องทุกข์ หรือมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือยกเลิกคำสั่ง และให้เยียวยาความเสียหายให้ผู้ร้องทุกข์ หรือให้ดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้นำระเบียบที่ ก.พ.ค. กำหนดในเรื่องเดียวกันนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม⁸³

ข. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี ให้องค์คณะวินิจฉัยมีคำวินิจฉัยไม่รับเรื่องร้องทุกข์ไว้พิจารณาตามข้อ 43 (1) หรือมีคำวินิจฉัยเป็นอย่างอื่น ดังนี้ ยกคำร้องทุกข์ หรือมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือยกเลิกคำสั่ง และให้เยียวยาความเสียหายให้ผู้ร้องทุกข์ หรือให้ดำเนินการอื่นใด เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามระเบียบที่ ก.พ.ค. กำหนด⁸⁴ คำวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ขององค์คณะวินิจฉัยให้นำความในข้อ 16 หมวด 1 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อได้จัดทำคำวินิจฉัยเสร็จสิ้นแล้วให้รายงาน ก.พ.ค. เพื่อทราบ หากมีข้อแนะนำหรือควรปรับปรุงประการใด ให้แก้ไขปรับปรุงตามความเห็นของ ก.พ.ค. ต่อไป⁸⁵

(จ) ผลบังคับของคำวินิจฉัยร้องทุกข์

ก. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากผู้บังคับบัญชาและกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. เมื่อผู้มีอำนาจวินิจฉัยร้องทุกข์ได้พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ประการใดแล้วให้ผู้บังคับบัญชาที่เป็นเหตุแห่งการร้องทุกข์ดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้นในโอกาสแรกที่ทำได้ และเมื่อได้ดำเนินการตามคำวินิจฉัยดังกล่าวแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ร้องทุกข์ทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว⁸⁶

ข. กรณีเหตุแห่งการร้องทุกข์เกิดจากหัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี เมื่อ ก.พ.ค. ได้พิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ประการใดแล้วให้หัวหน้าส่วนราชการระดับกรมที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือรับผิดชอบการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีหรือต่อรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีเจ้าสังกัด หรือนายกรัฐมนตรี แล้วแต่กรณีดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของ ก.พ.ค.⁸⁷

⁸³ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 25 วรรคหนึ่ง.

⁸⁴ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 53.

⁸⁵ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 54.

⁸⁶ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 25 วรรคสอง.

⁸⁷ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 123 วรรคสาม.

ในกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยนั้น มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้น ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองต่อไปได้⁸⁸

⁸⁸ กฏ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551, ข้อ 25 วรรคสาม และข้อ 56 วรรคสอง.

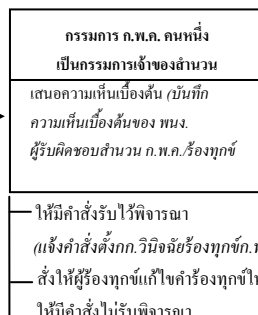
กระบวนการวิธีพิจารณาวิญญัติเรื่องร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. ในกรณีสำคัญ⁹⁰

กรณีจ่ายสำนวนให้กรรมการ ก.พ.ค. เป็นเจ้าของสำนวน

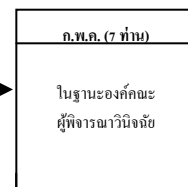
คำร้องทุกข์ลักษณะดังนี้

1. มีปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ
 2. ผลวินิจญัติกระทบวิถีทางปฏิบัติราชการ/การพิทักษ์ระบบคุณธรรม
 3. เป็นการวางบรรทัดฐานการปฏิบัติราชการ
 4. กรณีสำคัญที่ ก.พ.ค. สมควรพิจารณาเอง
- (คำร้องทุกข์ สพค./ร้องทุกข์ 1) (ปกสำนวน ก.พ.ค./ร้องทุกข์ 1)
- (ใบมอบฉันทะ/ใบมอบอำนาจ สพค./ร้องทุกข์ 2)
- (ใบต่อปกสำนวน ก.พ.ค./ร้องทุกข์ 2)
- (ใบรับการอื่นร้องทุกข์ สพค./ร้องทุกข์ 3) (ปกหลังสำนวน ก.พ.ค./ร้องทุกข์ 3)

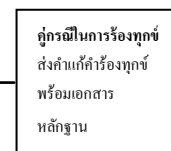
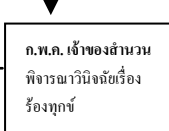
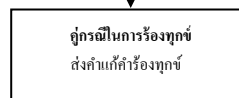
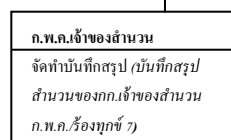
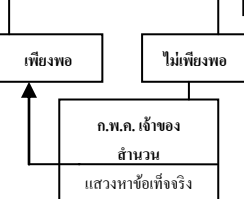
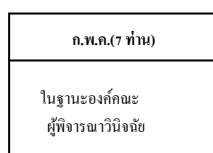
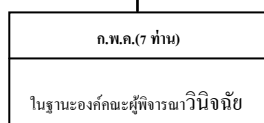
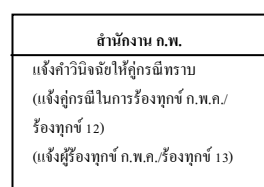
จ่ายให้

เสนอ

ส่งไม่รับ → ส่งจำหน่ายออกจากสารบบ
ส่งให้รับไว้พิจารณา คำนึงกระบวนการ
พิจารณาต่อไป

จัดประชุมพิจารณา (แจ้งวันประชุม

พิจารณาเรื่องร้องทุกข์ ก.พ.ค./ร้องทุกข์

(บันทึกสรุปข้อเท็จจริงของ กก.เจ้าของสำนวน ก.พ.ค./ร้องทุกข์ 9)

รับคำแถลง (ถ้ามี)

ทำคำวินิจฉัย (คำวินิจฉัย ก.พ.ค./ร้องทุกข์ 11)

จาก

เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการดำเนินการเรื่องร้องทุกข์นั้น

คำร้องทุกข์/คำแก้คำร้องทุกข์

ข้อเท็จจริง/เอกสารที่ได้มาจากการดำเนินการตาม ม.117 (ถ้ามี)

ภาพที่ 4.3 กระบวนการวิธีพิจารณาวิญญัติเรื่องร้องทุกข์ต่อ ก.พ.ค. ในกรณีสำคัญ

จากที่ได้พิจารณาขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ของ ก.พ.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ประกอบกับ กฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการอุทธรณ์และการพิจารณาวินัยอุทธรณ์ พ.ศ. 2551 และกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาวินัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551 ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ชัดว่า ไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้อำนาจหรือเปิดโอกาสให้ ก.พ.ค. หรือผู้มีอำนาจวินัยอุทธรณ์และร้องทุกข์ทำการไต่ถามข้อพิพาทในขั้นตอนการอุทธรณ์และร้องทุกข์ของ ก.พ.ค. แต่อย่างใด

สำหรับกรณีการร้องทุกข์ ซึ่งได้มีบทบัญญัติกำหนดขั้นตอนการปรึกษาหารือไว้ในข้อ 6 ของกฎ ก.พ.ค. ว่าด้วยการร้องทุกข์และการพิจารณาวินัยเรื่องร้องทุกข์ พ.ศ. 2551 นั้น เห็นว่า แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะได้มีการกำหนดขั้นตอนการปรึกษาหารือระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ก็ตาม แต่การปรึกษาหารือก็เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งที่ให้ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ที่มีความคับข้องใจอันเกิดจากการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามของผู้บังคับบัญชา มีสิทธิแสดงความประสงค์จะปรึกษาหารือกับผู้บังคับบัญชาได้ โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้บังคับบัญชาต้องให้โอกาสและรับฟัง หรือสอบถามเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางแห่งการทำความเข้าใจและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นต้นเท่านั้น อีกทั้งข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นมีสิทธิที่จะเลือกปรึกษาหารือหรือไม่ก็ได้ หรือปรึกษาหารือแล้วไม่เป็นที่พอใจ ก็ยังสามารถร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไป หรือ ก.พ.ค. ได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การปรึกษาหารือดังกล่าวแม้ว่าจะมีลักษณะเป็นการเจรจาระหว่างคู่กรณี อันเป็นวิธีระงับข้อพิพาททางเลือกประเภทหนึ่งก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการยุติข้อพิพาทของข้าราชการพลเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรมแท้จริง